

Последното разследване на основателя на desebg.com Христо Христов за [кражбата на оригинала](#) на „История славянобългарска” от Държавна сигурност продължава да предизвиква интерес на различни медии. Сайтът ви представя интервюто с автора на [„Операция МАРАТОН”](#) – истината за кражбата на Паисиевата история от ДС в „Зограф” пред vsekiden.com.

Преди 27 години агенти на Държавна сигурност откраднаха от Зографския манастир „История славянобългарска” на Паисий Хилендарски. Разработката носи кодовото име „Маратон”. Кой са хората, които замислиха и изпълниха секретната операция? Каква е ролята на Църквата в цялата схема? Къде у нас се съхранява ценната книга и правилно ли беше решението на президента Петър Стоянов да върне обратно в „Зограф” Паисиевата история? На всички тези въпроси отговаря журналистът Христо Христов в най-новата си книга „Операция „Маратон”. Дълго време авторът се е ровил в архивите на ДС, на ЦК на БКП, а също така и в материали от дипломатическия архив на Министерството на външните работи за съдбата на българския манастир „Зограф” и на българските монаси в Света гора след 9 септември 1944 г. Разследващият журналист е интервюирал редица бивши служители на ДС, свързани със случая, както и президента Петър Стоянов.

Г-н Христов, защо Държавна сигурност решава да открадне „История славянобългарска” от Зографския манастир в Света гора?

⋮

- Имаше няколко обяснения за това. През 1997 г., когато Паисиевата история беше върната от президента Петър Стоянов, тогавашният шеф на разузнаването Бриго Аспарухов заяви, че е имало опасност тя да бъде открадната. Зад това стоял български емигрант, който искал оригиналът да бъде продаден за доста сериозна сума в Западна Германия. Директорът на Националния исторически музей Божидар Димитров пък изложи тезата, че причината за тази операция е опасността българският манастир да стане румънски. В архивите на ДС няма документи, които да подкрепят нито една от двете тези. Документите показват, че целта на ДС да реализира на техния оперативен език „придобиване на писмени и материални ценности от „Зограф”, датира от 1972 г.

Неслучайно операцията носи кодовото название „Маратон”, защото е подготвяна дълго. Започва през 1981 г. и приключва в края на 1985 г. В началото на разработката „Цитадела”, именно с това кодово име е назован Зографският манастир през 1982 г., фигурира тази задача и тя е за изземване на ценни паметници на българската култура. Мозъкът на тази операция е полк. Христо Маринчев. Той предлага за пръв път на ръководството на 14-и отдел към ПГУ за културно-историческо разузнаване и на Първо главно управление да се подходи към изземване на някои писмени документи, сред които на първо място е оригиналът на Паисиевата история. Режимът за влизане в Зограф и в тамошната библиотека не е толкова лесен, така както някои хора си мислят. Там се допускат само определени лица, монасите са изключително ревностни и въпреки че братството е наброявало само няколко монаси, разузнаването трудно реализира тази операция. Тя е осъществена преди 27 години – на 18 декември 1985 г.

ДС представя тази операция като високопатриотично дело.

- Моята лична оценка е, че това е кражба, която е извършена от българския манастир „Зограф” – една светиня. Братството пострада много от тази операция и от това, че българското разузнаване е подходило към изземването на такъв ценен оригинал, който има голямо значение за българската история. За съжаление кражбата на Паисиевата история олекотява „Зограф” като съкровищница, която гарантира българското

присъствие в Света гора. През 1985 г. разузнаването се е гордеело с тази операция. През 1985 г. обаче Тодор Живков изобщо не се е интересувал от тези неща. Той се е интересувал само как да оправдае своята политика за насилствено преименуване на българските турци. И колкото и странно да е, в доклади на ДС разузнаването се бичува, че не е успяло да изпълни партийната задача за осигуряване на документи по линия на културно-историческото разузнаване, които да влязат в употреба за Възродителния процес.

Кои са основните действащи лица в операцията?

- Ръководството на БКП стартира политика за издирване и придобиване на български културно-исторически паметници в чужбина. Това съвпада с периода, когато Тодор Живков издига дъщеря си Людмила в културната сфера. Получава се нещо характерно за неговото управление - всички идеи на уважавани историци и общественици се представят като идеи на Людмила Живкова. Документите показват, че тя е била в директна връзка с 14-и отдел за културно-историческо разузнаване. Има стотици доклади на МВР, че всяка една придобита ценност, говоря за над 3000 копия или оригинали на книги, картини, икони, документи, са минавали през ръцете на Людмила Живкова.

Връзката на Людмила с културно-историческото разузнаване е проф. Александър Фол. Той е човекът, който формира тази политика за изземване на материални и духовни ценности и тя е възприета от разузнаването. И това се прилага спрямо „Зограф”, защото манастирът се оказва най-богатото българско средище зад граница. С тази политика на партийната върхушка е прекъсната 10-вековната практика на българската държава, на царе, ктитори, на патриарси за подпомагане на манастира, а не за изземване на неговите ценности.

Тук не става дума само за кражба на „История славянобългарска”, а и за други два важни документа – Служебника на патриарх Евтимий и Драгановия миней. Целта на 14-и отдел е била и да установи къде се намира златното съкровище на Зографския манастир и евентуално то също да се придобие. След няколко неуспешни опита, в крайна сметка оперативни работници от резидентурата на ПГУ, работещи под прикритие като дипломати, извършват операцията. Това са Венцислав Агайн – работещ

в Атина, и вицеконсултът в Генералното консулство в Солун Иван Генов. С тях е бил и Динко Пехливанов, който е работил като съветник към посолството в Атина, но той не е оперативен служител.

На 18 декември 1985 г. те успяват да подменят оригинала на "История славянобългарска". ДС е преценило, че тогавашният библиотекар в Зографския манастир дядо Пахомий няма да им сътрудничи за подобна подмяна или пък да позволи книгата или друга ценност да бъде изнесена от библиотеката. Затова изработили схема да го заблудят, като подменят оригинала. Обяснили му, че книгата ще бъде съхранена в една плексигласова кутия, която те предварително носят и тя се залепя, след като оригиналът е вътре. Казали на дядо Пахомий много-много да не показва книгата, защото за офицерите е ясно, че изработеното копие може да бъде разпознато от специалисти. И по този начин разузнаването забранява на духовниците, а и на стотиците поклонници да се докосват до тази книга.

Каква е съдбата на Паисиевата история?

- Тя е заключена в касата на началника на ПГУ ген. Владимир Тодоров. (Той почина ден преди Коледа - б.р.) Така се оказва, че този 14-и отдел не може да реализира придобитите оригинали. Те не могат да бъдат показани дори на научни работници, защото веднага ще се разбере, че те са придобити по незаконен път от агенти на разузнаването. И така България рискува да се замеси в международни скандали.

Имало ли е духовници от БПЦ, които е трябвало да изземат оригинала от „Зограф”?

- Има опит нещата да бъдат преснети от високопоставен агент и това е сегашният Западноевропейски митрополит Симеон. През 70-те години той е епископ в Ню Йорк и е

бил натоварен със задачата да осигури като американски гражданин духовното богатство на „Зограф” да бъде преснето. Но ДС се отказва от неговите услуги, за да може определени хора като покойния вече полк. Маринчев да съсредоточат в свои ръце изпълнението на тази специална задача. Като цяло важно е да се знае, че български монаси не са замесени в кражбата на Паисиевата история.

Бриго Аспарухов бе човекът, който извади Паисиевата история от касата на разузнаването.

- Да. Но оригиналът на книгата бе употребен в политическите противоборства в България след промените. Трима директори на НРС си предаваха в касата Паисиевата история. Това обаче показва, че след промените българските институции не са искали да се заместват в това неприятно наследство на ДС. Преди на напусне поста, Бриго Аспарухов я предаде на шефа на НИМ Божидар Димитров чрез една легенда - че неизвестен дарител я дарил на музея и я подхвърлил, увита във вестник.

Този ход съвпада с времето, когато е ясно, че следващият президент ще е Петър Стоянов, и историята се прехвърля в неговото поле като горещ картоф. Неговата позиция бе правилна - оригиналът да бъде върнат там, където му е мястото, защото самият автор Паисий Хилендарски е оставил своята чернова да бъде съхранявана в „Зограф”. Тя е пазена там над 140 години, без нещо да ѝ се е случило. Смятам, че през 1997 г. обществото беше манипулирано на патриотична основа чрез тези патриотични игри. Ако тогава имахме достъп до архивите на ДС, президентът щеше да знае, че 10 години книгата е била в касата на ДС, без да може да бъде показвана, и това щеше да бъде още един аргумент, че тя трябва да бъде върната в Света гора.